

LÆRINGSARENAER

|

MENNESKEARBEJDET

*Om forførende retorik, ambivalente
aktører og neoliberal nøjsomhed*

Linda Lundgaard Andersen

Tiltrædelsesforelæsning

Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning

27januar 2012

I menneskearbejdet er læring et uafvendeligt aspekt. I det sociale, det frivillige eller det arbejdsmæssige felt hvor menneskers udvikling står i centrum kan læring være en drivkraft, en forandring, en stilstand eller en modstand. Men læring er ikke kun reserveret til oplysningens, modkvalificeringens eller det sociale og humanistiske projekt. Læring indgår også i velfærdsstrategier, som et redskab til at gennemføre en lang række samfundsmæssige og subjektive forandringer.

Derfor er læring ofte ambivalent og modsætningsfyldt på samme tid som den kan være overskridende og livsforandrende. I forelæsningsen skitseres hvordan velfærdsudviklingsprogrammer som selvforvaltning og rammestyring, forsøgs- og udviklingsbølgen samt socialt entreprenørskab og sociale virksomheder rummer en (forførende) retorik og et (neoliberalt) udviklingsparadigme, som skaber læringsarenaer med kompetence og handlekraft, men som også rummer ambivalens og idealiseringer.

INDHOLD

Læringsarenaer i menneskearbejdet

- ❑ Social læring og psykosociale teori

De imperative udviklingsdiskurser

- ❑ selvforvaltning og rammestyring,
- ❑ forsøgs- og udviklingsbølgen og
- ❑ socialt entreprenørskab

Psykosociale analysespor: 3 nedslag

- ❑ Ængstelse, forsvar og ambivalens - selvforvaltning og rammestyring
- ❑ socialarbejdere og ledelse i sygedagpenge
- ❑ Identifikation og idealisering - socialt entreprenørskab

Afrunding

- ❑ Hvorfor - og kritisk erkendelse

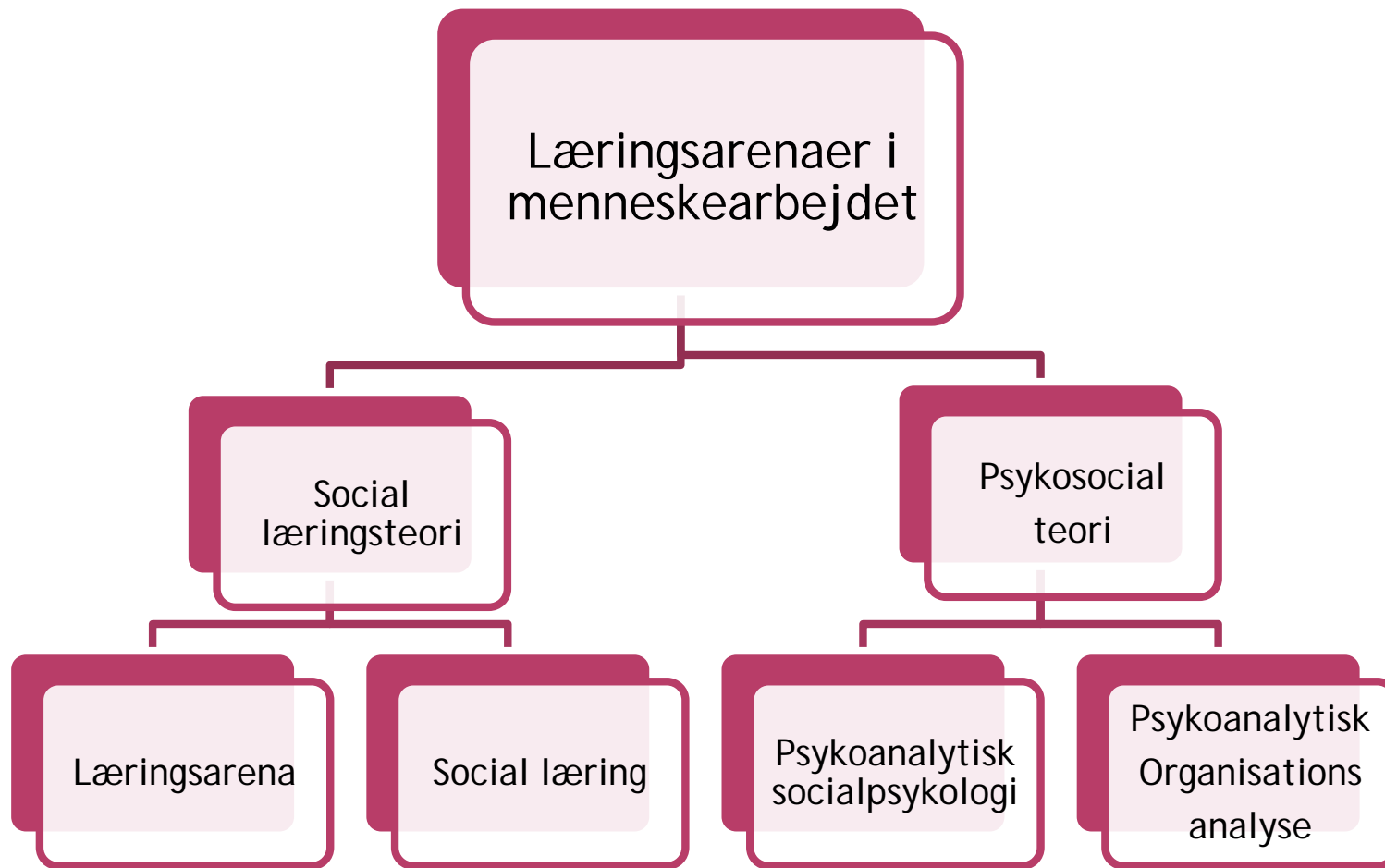
ARGUMENTET ER

- Det er nødvendigt at vi forstår læring som et psykosocialt og interaktionelt fænomen - altså at det udfolder sig *i mennesker og mellem mennesker - drevet af bevidste som ubevidste kræfter - og i et dynamisk samspil med samfundsmæssige rammer og diskurser*
- i en tid hvor den dominerende udvikling af velfærd og menneskearbejdet i stadig stigende grad indfører raffinerede men også benhårde (neoliberale) parametre og incitament
- som kendetegnes ved at være svære at undvige, med en stærk identifikationskraft men også med store præstationskrav og krydspres
- og det er videre nødvendigt at en sådan (teoretisk og analytisk) læringsforståelse er i stand til at informere praksis, forskning, uddannelse, administratorer og (social og arbejdsmarkeds)politik

MENNESKEARBEJDET - VELFÆRDSARBEJDE UNDER TRANSFORMATION

- ◉ Neoliberale styring og ledelsesprincipper, effektiviseringer og nedskæringer
- ◉ Kvalitetsstandarder, monitorering og evidens
- ◉ Differentierede brugere: ressourcesvage og ressourcestærke men kommunikativt krævende
- ◉ Faglighed, læring og omsorg under pres
- ◉ Et læringsparadoks:
 - Større interesse for arbejdspladslæring, problembaseret læring og supervision
 - Læringskrise med dequalificering, stress, udbrændthed og demotivering
- ◉ Professionel tvivl og de generende, irriterende og foruroligende dele af arbejdet kan ikke italesættes pga fokus på rational performance måling og dominans fra målrationalitetens sprog

Andersen & Dybbroe, 2011

TRANSFORMATIV VIDEN

Teori give os mulighed for at udvikle læring, skabe erkendelse og forståelse

Gennem teorien får vi adgang til eksterne udefrakommende begrebsligt informeret forståelse af hverdagsfænomener, som netop er begrænset men også oplyst af hverdagens erfaringer og visdom - på måder og gennem begreber som mennesker og deres praksis selv har generet

I mødet mellem det teoretiske og det reale: hverdagen ligger kimen til at opløse og udfordre spændingen mellem det mulige: det teoretiske - og det reale: hverdagen. Og netop her er potentialet til at skabe transformativ læring og handling - og forståelse.

Derfor er begge momenter henvist til hinanden, refererer til hinanden og gensidigt afhængig og konstituerende for hinanden - og derfor er teori uundgåeligt et kritisk udforskning og udfordring til hverdagen.

Adorno, T.W. (1972) Critical models

SOCIAL LÆRING OG PSYKOSOCIAL TEORI

○ Social læringsteori

- v/ Regina Becker-Smidt
- et læringsbegreb, som reflekterer både subjektivitet, samfundsmæssighed og køn
- ambivalens en særlig position

○ Læringsarena

- interaktion og praksisfællesskaber, flere arenaer og aktører

○ Psykoanalytisk socialpsykologi

- v/Leithäuser og Volmerg og IPS, Bremen Universität
- psykoanalytisk organisationsanalyse v/ Wellendorf
- Erkendelsesdimension: sel/verkendelse, sel/erfaring, sel/v-analyse, sel/v-refleksion og sel/v-erkendelse

○ Psychosocial(etal)

- Tavistock tradition
Melanie Klein, Ogden,

TO SØGESPOR

- Det analytiske arbejde skaber søgeprocesser på to spor:
- For det første på hvilke måder etablerer de samfundsmæssige forhold sig i de psykiske strukturer og forvandles til reguleringsmekanismer?
- For det andet den omvendte bevægelse: hvordan understøtter og forbinder de psykiske driftsimpulser, ønsker og behov sig med sociale og samfundsmæssige roller og situationer i en søgning mod tilfredsstillelse? (Leithäuser & Volmerg 1988)

DE IMPERATIVE UDVIKLINGSDISKURSER

- ❑ Hvordan kan vi beskrive de samfundsmæssige rammer og dynamikker for læring i (menneske)velfærdsarbejdet?
- ❑ I tre nedslag fokus på udviklingsbølger:
 - ❑ selvforvaltning og rammestyring,
 - ❑ forsøgs- og udviklingsbølgen og
 - ❑ socialt entreprenørskab
- ❑ De imperative udviklingsdiskurser = en bydeform - éen bestemt opfordring (?) en politisk udpegning med sanktioner og følger (?) men også belønninger og succes, med råderum til lokal udvikling og initiativ (?), med særlige styringslogikker, med særlig velfærdsstats- og velfærdsopfattelse, med særlige læringsarenaer og evidensformer tilknyttet

De imperative udviklingsdiskurser

	<i>Styringslogik</i>	<i>Læringsarena</i>	<i>Evidensform</i>
<i>Selvforvaltning og rammestyning</i>	Top down Centralisering Decentralisering	Forsøg og udvikling Selv-forvaltning Konsulent	Kvalitetssikring Evaluering
<i>Forsøgs- og udviklingsbølgen</i> SUM	Bottom up '1000 blomster blomstre' Rammesættende	Multi -interessenter Aktionslæring 'Trial and error'	Single case Meta-evalueringer Kvalitative parametre
<i>Socialt entreprenørskab</i>	Bottom up Mange aktører med egne rationaler Rammesættende	Aktionslæring Learning by doing Oplæring og kompetence	Social Investment on Return Forandringsteori Monitorering

1. NEDSLAG: ÆNGSTELSE, FORSVAR OG AMBIVALENS SELVFORVALTNING OG RAMMESTYRING

- ❑ Udviklings- og forandringsprocesser relateret til moderniseringen af forvaltning og sociale institutioner skaber ofte ængstelse og uro, forsvar og ambivalens
- ❑ offentlige forvaltningsystemer vil ofte reagere på ængstelse og forsvarsmekanismer med rationelle og instrumentelle initiativer og forståelser - i modsætning til at søge at etablere et refleksivt, forsvars-dæmpende arbejdsklima
- ❑ Der eksisterer et dynamisk og sammenflettet forhold mellem den økonomiske, politiske og kulturelle kontekst og forsvarsmekanismers intensitet og omfang
- ❑ Analyser af overføring giver indsigt i organisatoriske og menneskelige dynamikker og raffinerer vores forståelse af forandring og modernisering

2. NEDSLAG: INDIVIDUALISERING OG STIGMATISERING SOCIALARBEJDERE OG LEDELSE I SYGEDAGPENGE

- ◉ Analyse med afsæt i at organisationer fungerer som projektionsskærme for fantasier, følelser og forventninger
- ◉ Ledelsen overfører et afgørende dilemma i socialt arbejde til socialarbejderne ved at individualisere problemer i arbejdsindsats og hos/med klienter
- ◉ Dilemma: kontrasten mellem klienternes komplekse livssituationer og socialarbejdernes begrænsede muligheder for at løse disse - i samarbejde med klienterne
- ◉ En dobbelthed i overføringen: ledelsen forklarer fejl og utilstrækkeligheder ved at inddrage socialarbejdernes personlige og professionelle (manglende) kapaciteter i modsætning til at inddrage samfundsmæssige, socialpolitiske og organisatoriske forhold – de underlægges en livshistorisk og individualiseret stigmatisering

(Andersen, 2003)

- *“Kompetence bliver trukket frem og tilbage. Det er også fair nok. Jeg er også et eller andet sted nået dertil, at jeg ved heller ikke hvor interesseret jeg er i at have den fulde kompetence. Og slet ikke når jeg sidder så meget alene med det, som jeg gør. Så bliver det sårbart. Jeg har jo ikke det her job for at begå fejl. Jeg vil gerne gøre det godt - set ud fra det ansættelsesforhold jeg har, men også for klienterne. Deres retssikkerhed og sådan noget. Der er mange ting jeg synes der absolut bør være i orden. Hvis jeg sidder med det hele alene og også føler mig fyldt af både en stor sagsstamme og har svært ved at nå tingene, så passer det mig egentlig fint, at der er nogle ting, der skal indstilles og sådan lige kigges over. Men jeg kan ikke bruge den unuancerede kritik jeg så får tilbage. Der må det være sådan lidt fagligt og nuanceret”.*

Karen, socialrådgiver

- *“Rent faktisk synes jeg at de faglige kvalifikationer, dér er folk egentlig velkvalificerede. Det er mere den personlige del, som er skrøbelig, utroligt skrøbelig. For man ved faktisk godt hvordan man kan lave knaldgodt sagsarbejde og det gør de også mange gange. Men det er den personlige robusthed, der bare ikke er nok”.*

Erika, mellemlider

“Helt enig. Faktisk skide dygtige. Nogle af dem er meget dygtige, men den personlige kvalifikation har nogle ansigter, som vi igen og igen møder og dér kommer de til kort. Det er noget med at hæve sig personligt op over at falde i et hul, fordi man ikke er stærk nok til at komme op af det”.

- *Søren, kontorchef*

3. NEDSLAG:

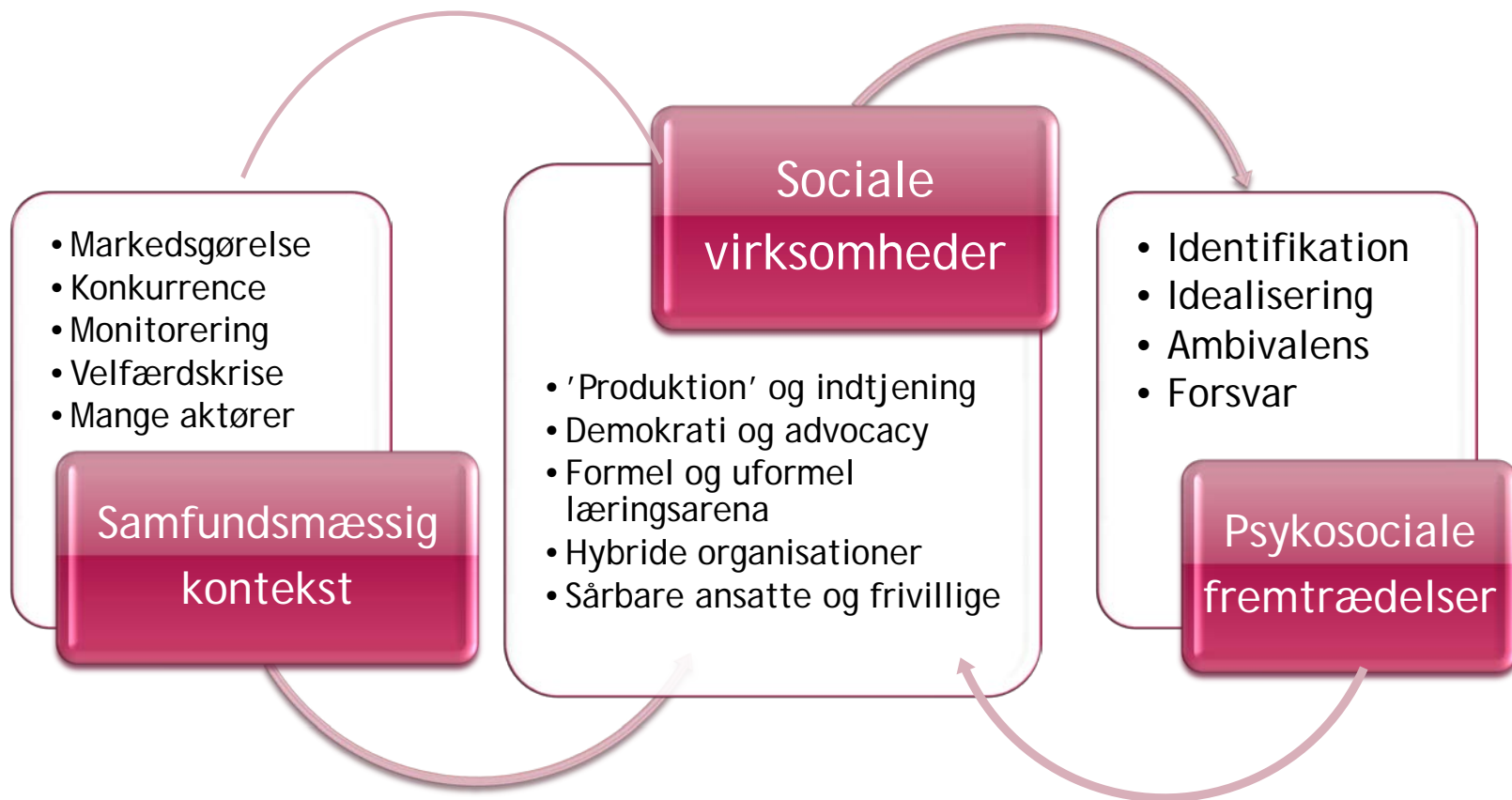
SOCIALT ENTREPRENØRSKAB OG SOCIALE VIRKSOMHEDER

Et dansk udblik

- ❑ Social entreprenør og borger: hjemløse, misbrugere, handicappede, marginale borgere, unge, børn - nye løsninger på 'wicked problems'
- ❑ Lokalt rationale: lokalsamfundsudvikling, lokal aktører og produktion, lokal inklusion og bæredygtighed
- ❑ Kommunalt rationale: socialøkonomisk strategi for inklusion af marginale borgere
- ❑ Regeringsrationale: national civilsamfundsstrategi

Internationalt udblik

- ❑ SE som Work Integration Social Enterprises - implikationer (Spear & Hulgård)
- ❑ SE som arbejdsplads, arbejdsidentitet, målsammenfald, motivation (Borzaga)
- ❑ Extraordinarily ordinary (Amin)
- ❑ SE som inklusionsarenaer, men i længden vanskeligt (Lavander)

- Om de ledelsesmæssige overvejelser siger Broens daværende leder: *"Jeg troede i starten, da jeg blev knyttet til stedet her, at vi kunne lave det til en slags fritidshjem med et følelsesmæssigt tilhørsforhold. Men jeg fandt ud af, at jeg blev skuffet, når folk gik deres vej, eller ikke sagde ja til de tilbud, der var. Det var fordi jeg ikke kunne se, at jeg i virkeligheden var arbejdsgiver. Selvom jeg ikke giver løn. Jeg giver gode vilkår, nogle skægge oplevelser i og med at jeg som person driver de her ting. Eller står forrest. Jeg tror heller ikke på, at en offentlig virksomhed eller lignende ville gå ind og lave de opgaver, som jeg indimellem kommer til at lave. Men det er del af det her steds funktion. Derfor er jeg jo ikke bare boss. Jeg er ligeså meget socialarbejder"*.

AFRUNDING

- Psykosocial læringsforståelse bygger en bro af fortolkning og oversættelse fra arbejdsplads, civilsamfund og hverdagsfænomener som:
 - brokkende og ængsteligt personale som er ambivalente overfor at tage del i selvforvaltning og samarbejde med brugere
 - socialrådgivere som holder sig tilbage fra at bruge deres indflydelse i casearbejdet og stigmatiseres af ledelsen
 - sociale entreprenører som identificerer sig, knokler og idealiserer men i deres problemer eller fiasko oplever skyld og skam
- mod en dybere og mere nuanceret viden og forståelse af mennesker, social værdi, arbejdspræstationer, samarbejde, sårbare og stærke borgere, demokrati, ledelse, udvikling, målinger, osv.....

Man kan så her afslutningsvis spørge hvorfor denne viden og erkendelse er vigtig?

Samfundsvidenskab som samfundskritik i modsætning til blot og bar empirisk videnskab - kræver revurdering af psykoanalysen - traditionel samfundsvidenskab er aktivitet med disciplineret læsning og skrivning og herved fortrænges de ubevidste processer, som videnskab er afhængig af, men som ikke er vedkendt i konstruktionen af den empiriske autoritet. Hermed bliver det ubevidste det, der konstituerer den empiriske videnskab (Clough, 1992).

Det er i al beskedenhed dette den kritiske videnskab kunne bidrage med

Tak for opmærksomheden

Tiltrædelsesforelæsningsen
vil blive publiceret i Social
Kritik's maj nummer 2012